

برنا موران

نظریه‌های ادبیات و نقد

برگردان:
ناصر داوران

مؤسسه انتشارات نگاه

تهران، ۱۳۸۹

موران، برنا

Moran, Berna

نظریه‌های ادبیات و نقد / برنا موران؛ برگردان ناصر داوران.

تهران: مؤسسه انتشارات نگاه، ۱۳۸۸.

۴۰۷ ص.

ISBN: 978-964-351-596-6

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

عنوان اصلی: Edebiyat kuramları ve eleştirii, 1972

کتابنامه.

نماینه.

۱- نقد ادبی ۲- نقد ۳- زیبایی‌شناسی الف - داوران، ناصر، ۱۳۳۶ - مترجم.

۱۳۸۸ ۸۰۱/۹۵ PNA۱۱/۸۸ن۶

شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۵۱۵۶۰

برنا موران

نظریه‌های ادبیات و نقد

برگردان: ناصر داوران

چاپ اول: ۱۳۸۹؛ چاپ و صحافی: جهان کتاب؛ شمارگان: ۱۱۰۰

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۵۱-۵۹۶-۶

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

مؤسسه‌ی انتشارات نگاه

•تأسیس ۱۳۵۲•

دفتر مرکزی: انقلاب، خ. شهدای ژاندارمری، بین خ. فخر رازی و خ. دانشگاه

پلاک ۶۳، طبقه ۵، تلفن: ۱۲-۶۶۹۷۵۷۱۱، ۸-۶۶۴۸۰۳۷۷، ۶۶۴۶۶۹۴۰، فکس: ۶۶۹۷۵۷۰۷

www.entesharatnegah.com info@entesharatnegah.com

email: negahpublisher@yahoo.com

فهرست مطالب

۹.....	دیباچه
۱۱.....	یادداشت مترجم

بخش اول

۱۵.....	فصل ۱. نظریه‌ی محاکات I
۱۸.....	هنر جهان محسوس را تقلید می‌کند
۲۷.....	هنر کل و یا ذات را تقلید می‌کند
۳۴.....	هنر ایده‌آل‌ها را تقلید می‌کند
۴۱.....	فصل ۲. نظریه‌ی محاکات II
۴۴.....	مارکس، انگلس، پلخائف
۵۷.....	رنالیسم سوسیالیستی
۷۲.....	هنر به مثابه‌ی تولید
۸۷.....	فصل ۳. نقد با رویکرد به جهان خارج و جامعه
۸۸.....	نقد تاریخی
۹۳.....	نقد جامعه‌شناختی
۹۸.....	نقد مارکسیستی

بخش دوم

فصل ۴. اکپرسیونیسم I	۱۱۵
هنر از دید رمانتیک‌ها	۱۱۵
اکپرسیونیسم به مثابه‌ی آفرینش	۱۱۸
فصل ۵. اکپرسیونیسم II	۱۳۱
اکپرسیونیسم در مفهوم القا	۱۳۱
القا از دیدگاه ل. تولستوی	۱۳۵
فصل ۶. نقد با رویکرد به مولف	۱۵۱
روان‌کاوی و شخصیت هنرمند	۱۵۱
روان‌کاوی و نقد	۱۷۳

بخش سوم

فصل ۷. نقد نو	۱۸۵
شکل و محتوا	۱۸۷
ارزش محتوا	۱۹۵
فصل ۸. فرمالیسم روس	۲۰۷
ویژگی ادبی در شعر	۲۰۷
ویژگی ادبی در رمان	۲۱۳
فصل ۹. ساختارگرایی و بعد از آن	۲۱۷
زبان‌شناسی ساختارگرا	۲۱۸
ساختارگرایی در ادبیات	۲۲۵
پساساختارگرایی و دریدا	۲۳۳
فصل ۱۰. نقد با رویکرد به اثر	۲۴۳
نقد نو	۲۴۳
نقد ساختارگرا	۲۵۴
نقد کهن‌الگوگرا	۲۶۰

بخش چهارم

فصل ۱۱. نظریه‌های مخاطب محور	۲۷۱
نظریه‌ی تاثیر عاطفی	۲۷۱
زیبایی‌شناسی دریافت	۲۸۳
نقد فمینیستی	۲۹۴
فصل ۱۲. نقد با رویکرد به مخاطب	۳۱۱
نقد امپرسیونیستی	۳۱۱
نقد مخاطب محور	۳۱۶

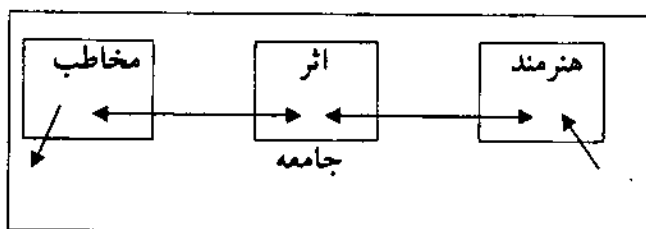
بخش پنجم

فصل ۱۳. ادبیات و حقیقت	۳۲۱
ادبیات با حقیقت رابطه دارد	۳۲۳
ادبیات با حقیقت رابطه ندارد	۳۳۳
مسئله‌ی یاور	۳۳۸
فصل ۱۴. تعریف ادبیات و معیارهای ارزش	۳۵۱
آیا ادبیات قابل تعریف است؟	۳۵۲
آیا کارکرد ادبیات قابل تعریف است؟	۳۵۹
فصل ۱۵. داوری‌های زیبایی‌شناختی	۳۶۵
دیدگاه عین‌گرا	۳۶۵
دیدگاه ذهن‌گرا	۳۷۳
به سوی راه حل	۳۷۷
فصل ۱۶. نتیجه	۳۸۷
نمایه‌ی اشخاص	۳۹۳
نمایه‌ی موضوعات	۳۹۷
منابع	۴۰۱

دیباچه

ارایه‌ی دروس نقد ادبی از سلسله دروس زبان و ادبیات انگلیسی در قالب چنین کتابی، پیش از هر چیز به این دلیل است که امروزه در ترکیه به رغم اقبال روزافزون به مساله، کتاب‌های منتشر شده در باره‌ی نظریه‌های ادبیات و نقد، به قدری اندک است که می‌توان گفت وجود ندارد. ضمن این که مطالب مربوط به ادبیات، مباحثات و نقد و بررسی‌ها، هم در دانشگاه و هم در بیرون از آن نسبت به مسایل ناگشوده و مفاهیم غریب نا شده بی‌اعتنا هستند. دیدگاه‌هایی هم که مطرح می‌شود، اغلب مبهم می‌نمایند. به همین دلیل تدقیق در نظریه‌های ادبی و توضیح هر یک، حتی اگر در معنای مطالعه‌ی شیوه‌های نقد ادبیات و حل پاره‌ای از مسایل هنر نباشد، ایجاد بستری است به منظور پرده برافکندن و این چیزی است که به‌ویژه برای دانش‌جویان خالی از فایده نخواهد بود.

نظریه‌ها و شیوه‌ها بسیار متنوع‌اند. در طول سده‌ها، به این سؤال که «هنر چیست؟» و محدودتر از آن «ادبیات چه مفهومی دارد؟» پاسخ‌های گوناگونی داده شده. می‌توان این پاسخ‌ها را بر اساس جوهر متفاوتشان، ترتیب تاریخی‌شان، ذهن‌گرا یا عین‌گرا، علمی و یا عاطفی بودنشان و... گروه‌بندی کرد. اساس گروه‌بندی در کتاب حاضر بر این باور متکی است که در یک حادثه‌ی هنری چهار عنصر نقش بازی می‌کنند: هنرمند، اثر، مخاطب و جهان بیرون (جامعه). پیوند درونی عناصر یاد شده چنین شمایی دارد:

با کمی دقت درمی‌یابیم که هر یک از نظریه‌های هنری متوجه یکی از چهار عنصر فوق می‌باشند. برخی از آن‌ها ویژگی‌هایی را که موجب پیدایی هنر می‌شوند، در پیوندهای هنر و جهان بیرون می‌جویند. اثر را به آینه مانند می‌کنند؛ آینه‌ای که انسان، زندگی و جامعه را باز می‌تاباند. برخی نظریه‌ها به دنبال یافتن اسرار هنر در هنرمند هستند. از دید این افراد، هنر یعنی بیان عواطف. تعدادی نظریه‌های دیگر، نه جهان خارج و نه هنرمند را، که مخاطب را در مرکز توجه قرار می‌دهند. این بار هنر در ذوق زیبایی‌شناختی و هیجانی که در مخاطب برمی‌انگیزد، مورد جست‌وجوست. بالاخره نظریه‌های فرمالیستی هنر را نه در ارتباط اثر هنری با دیگر چیزها، که بلاواسطه و در خود اثر می‌جویند. به اعتقاد فرمالیست‌ها، آن چه اثر هنری را از دیگر اثرها متمایز می‌کند، ساختار ویژه‌ی آن است.

در کتاب حاضر نظریه‌های بنیادینی را برگزیده‌ایم که می‌توانند نمونه‌هایی باشند برای این چهار درک هنری متفاوت و سعی کرده‌ایم که ادعاهای هر یک را در رابطه با جوهر هنر و کارکرد آن توضیح دهیم. به رغم وجود نظریه‌های دیگر، فکر می‌کنیم که هر یک از آن‌ها با اندک تفاوتی، موافق یکی از چهار روش یاد شده خواهند بود.

شیوه‌های نقد ادبی را به عنوان شیوه‌های روی‌کرد به جهان خارج، هنرمند، مخاطب و اثر هنری مورد بررسی قرار داده‌ایم. بعضی از این شیوه‌ها اساساً آورده‌ی نظریه‌ها هستند. برخی دیگر، هر چند در ظاهر پیوندی با نظریه‌ای مشخص ندارند، جهت‌گیری علایقشان آن‌ها را با یکی از چهار گروه یاد شده سازگار می‌نماید. در ضمن از آن جایی که بررسی دقیق تمام این نظریه‌ها و متفرعاتشان در چهارچوب محدود این کتاب نمی‌گنجد، به ترسیم خطوط کلی هر یک، توضیح دیدگاه‌هایشان نسبت به هنر و اشاره‌ای مختصر به کاستی‌هایشان بسنده کرده‌ایم. نباید فراموش کرد که نوشته‌ی حاضر ادعایی فراتر از این که مدخلی است بر نظریه‌های ادبیات و نقد، ندارد.

یادداشت مترجم

برنا موران به سال ۱۹۲۱ در استانبول متولد شد. در ۱۹۵۴ به درجه‌ی دانش‌یاری در رشته‌ی زبان و ادبیات انگلیسی و در ۱۹۶۴ به درجه‌ی استادی نایل آمد. ۱۹۹۳ سال درگذشت اوست.

موران از پیشروان نقد ادبیات مدرن در ترکیه است. او با انتشار نظریه‌های ادبیات و نقد به سال ۱۹۷۲ در مرکز توجه صاحب‌نظران قرار گرفت. دریافت نشان علمی بنیاد زبان ترک پی‌آمد انتشار همین اثر است. برنا موران علاوه بر کتاب یاد شده، کتاب سه جلدی دیگری هم در زمینه‌ی نقد عملی، به نام *نگاهی انتقادی به رمان ترک (۱۹۸۳)* از خود به یادگار گذاشته است. این کتاب که پیدایش رمان ترک و شرایط اجتماعی مرتبط با آن را، در عین گرایش به غرب، مورد بررسی قرار می‌دهد، به عنوان یکی از مهم‌ترین اثرها در زمینه‌ی نقد ادبیات ترک شناخته شده. برخی مقاله‌ها و رپرتاژهای موران که در نشریات مختلف به چاپ رسیده، بعد از مرگ وی در کتابی تحت عنوان *در باره‌ی ادبیات (۲۰۰۴)* انتشار یافت. *کتاب‌نامه‌ی آثار انگلیسی مرتبط با ترک‌ها (۱۹۶۴)* نخستین اثری است که از موران به چاپ رسیده.

نظریه‌های ادبیات و نقد کتاب درسی است. توضیحات مولف در دیباچه و یادداشت عزیز نسین که در پشت جلد کتاب آمده، این نکته را تایید می‌کند. از سوی دیگر در ایران کتاب درسی مرتبط با موضوع، که در عین سادگی از جامعیت نسبی نیز بهره برد، اگر هم وجود داشته باشد، کم است. یکی از انگیزه‌های مترجم در ترجمه‌ی این کتاب، اگرچه اندک، در رفع این کاستی است.

نارسایی‌های کتاب از مترجم است. رفع این نابایستی‌ها نیز با اظهار نظرها و راه‌نمایی‌های دوستان صاحب نظر ممکن خواهد بود. کتاب در زمان مولف هشت بار تجدید چاپ شده و در هر نوبت یافته‌های جدید بدان افزوده شده. موران مطالبی را که در طول این مدت اهمیت خود را از دست داده و یا از اهمیت‌شان کاسته شده، به تناسب پیراسته است. ترجمه فارسی از چاپ نهم کتاب انجام گرفته که یک سال پس از مرگ موران (۱۹۹۴) منتشر شده و دربرگیرنده‌ی تازه‌ترین دیدگاه‌ها و آخرین اصلاحات مولف است.

o

ترجمه‌ی کتاب را با پیش‌نهاد دوست فاضل، آقای دکتر غلام‌حسین فرنود آغاز و با راه‌نمایی‌ها و گره‌گشایی‌های مستمر ایشان به فرجام رساندم. از آقای فرنود به خاطر همراهی‌ها و بردباری‌های صمیمانه‌ای که داشتند، بسیار سپاسگزارم. همچنین سپاسگزارم از یاری‌های همسرم روح‌انگیز پورناصح در ترجمه‌ی عناوین کتاب‌های انگلیسی داخل متن.